

U prvim knjigama, *Bišići dečak* i *Vetrovitto proleće*, Laliću je nedostajalo i spontanosti i pesničke originalnosti pa čak i sluha za promene koje su se zbivale u našoj poeziji; ponekad se njegova stvaralačka nesamostalnost izražavala kroz kompilaciju. Stih: „Tad sam zavoleo noć, zavoleo je zbog vetra“ sasvim je nalik na Davičov stih iz *Hane*: „Tad sam zavoleo Hanu, zavoleo je stoga...“ a stih: „To je reka, malo plava, spremna da uđe krozok — u zavijatak...“ direktni, stihovno, strukturalan je kao poetski, poznate Rimbodove pesme *Spavač u dolini (Le dormeur du val)*. Ali ne samo stih po stih, nego i cele pesme pisane su u već poznatim tonskim, prozodijalnim formulama i modelima stihova koji nametaju podsećaju najčešće na Dučića, Ralića, Disa, Vaska Popu. Ponekad čak kao da ih je prepevavao ili činio nove varijante njihovih stihova, kao da se nije ozbiljno trudio da prikrije njihove uticaje. Taj pokušaj već govori o prirodi njegovog odnosa prema prethodnicima, na ravno i o prirodi njegove poezije. Ko bi rekao danas da su ovi stihovi Ivana V. Lalića, artiste, „majstora dobrog stih“:

*Kako je dalek ovaj cvrkut ptica
Što su na perju osetile veće.
Cvrkuću grane i cvetovi žica
Ko kiša cvrkut prozorima teče.
(Vetrovitto proleće)*

Skoro polovina prve knjige, *Bišići dečak*, i druge, *Vetrovitto proleće*, iscvrkućane su na sličan način. Bilo je to za njega, izgleda, period nekritičkog stihovoračkog vežbanja, bez razvijenog osećanja za unutrašnja poetska povezivanja, za kohezije reči, sintagmi, stihova. Već u to vreme 1957. godine, u anketi Dela Iskušanje poezije samosvesno je priznavao da je „krivim dućevnu setu“ i da se prvi dućići u vodu bacaju“. Tek u trećoj knjizi *Velika vrata mora*, Lalić je dostigao izvesnu standardnost izraza koja otada postaje bitna osobina njegovog pesništva; njegovi poetski dometi više ne zavise prevashodno od nadahnuća, nego od invencije, od savladanog zanata. Zbog toga ne donose ni značajne uzlete ni porazne padove, ali uvek su lišeni izvesne spontanosti. Nije Lalić podjednako artist u zbirci *Velika vrata mora* i u zbirci *Čin*: godine uvežbanja i sazrevanja donele su mu lakšu i zvučniju, ali i težu i dosadniju frazu, produhovile su njegov stih. Struktura stihova iz *Velikih vrata mora* je još trošna, nedorađena, nedonesena, izgleda prerano odguruta u svet. „Majstor“ stihova je još kalif; nedoučenost se ogleda u detaljima, u nijansama. U pesmi *Katedrala* ima, na primer, ovakav kurzivom podvučeni dvoštih:

*Ali kamen je ostao kamen
To znaju deca otupljena, i ptice*

Šta će tu ptice? Da otežu stih, da relativiziraju smisao onoga što vrlo precizno uspostavlja odnos dijeta i kamena. Majstor stih bi izostavio te dve reči koje možda i zvuče poetski, ali svakako obujljuju poentu, umrtvljuju ritam pesme. U Lalićevim knjizi izbor poezije *Vreme, vatre, vrtovi* ima pedesetak standardnih pesama, ali nijedna izuzetna, koja bi sama za sebe, sama po sebi, značila nešto izvanredno u našoj poeziji. Naravno, to poverenje u savremenu reč ne dozvoljava pesniku da rigorozno odbaci nepotrebnost, balaste parazitskih reči i sintagmi koje guše život pesme. Elokvijenca se kod njega zato često pretvara u blagopoglavlivost, a gde ima blagopoglavlivosti nema kristalnih zvučova poezije. Standardnost kazivanja može da izazove poštovanje, cenu za sebe i za pesnika, ali teško može da preokupira i da se nametne bezokupnom biću čitaca. To je sudbina tzv. „Pravljene“ poezije: ima dosta pošovalaca, ali malo obožavalaca i privrženika. Njegovi stihovi manje artističkim finisama, ali se mnogo ne vole i rado ne pamte. Čitaocu oni ne kazuju odviše, jer i nisu pravljeni toliko da prenesu jednu poruku, nego da izazovu estetski efekat. Prepuštivši se „ugodnoj opojnosti“ osećanja da se govori može organizovati u redove od dvanest slogova i zalomirati rimama“. Lalić je pravio stihove uživajući u samom činu stvaranja. „Pisao sam pesmu dnevno“, kaže on u istoj toj anketi o iskušanjima poezije. Njega upoređuju s Dučićem zato što čine isti tip pesnika: ugodnog, artifičijalnog, preokupiranog pre svega estetskim dražima reči spregnutih u stihove, bez ambicija da kazuje u ime drugih, da kazuje za druge. Na razvojnem klacku istorije poezije Lalić se ponovo našao na ovoj strani gde je Dučićeva odveć bila da muza zacrtala svoj simbolistički i estetički kutak, ne kao direktni, nego kao posredni nastavljač, primenom drugih poetskih načina i formi, ali u sličnom duhu. Posle jezičke neobuzdanosti i poetskih sloboda nadrealističkih i socijalnih tendencija u našoj poeziji, kao i Dučić u sličnoj situaciji, Lalić je disciplinirao svoj poetski jezik i obogatio ga novim, neobuzdanim poetskim splojevima i neobuzdanim sintagmatskim odelcima, doprinosivši u tome do majstorstva, sa kojom se, kako Zoran Mišić reče „sagledavaju evropski vidici“.

Šedam zbirki pesama (*Bišići dečak* 1955, *Vetrovitto proleće* 1956, *Velika vrata mora* 1958, *Melisa* 1959, *Argonauti* i *druge pesme* 1961, *Vreme, vatre, vrtovi* 1961, i *Čin* 1963) tokom poslednjih deset godina izdvojile su Ivana V. Lalića među njegovim pesničkim saputnicima i donele mu glas izuzetno radnog i produktivnog pesnika. Do svoje 35. godine Ivan Lalić je stigao da prevede i nekoliko značajnijih knjiga sa engleskog, francuskog, nemačkog, da u saradnji sa Karoljem Ačom prepere zbirku Ačovih pesama i zbirku pesama Šandora Veresa sa mađarskog, da napiše dramu *Majstor Hanuš*, da se nametne kao jedno od interesantnijih pesničkih imena mlade generacije. U našoj sredini, u kojoj je profesionalistički odnos prema književnom radu bio oduvek retkost, Ivan V. Lalić imponuje svojom profesionalističkom radnošću u vreme kad se književna afirmacija stiče često vanumetničkim sredstvima, Ivan V. Lalić stiče je zbirkama poezije i prevedenim knjigama. Ne važi ni za velikog tragaoca i eksperimentatora, iako i traži i eksperimentisao više od svojih saputnika: on je, po duhu, po prirodi tradicionalista. I pored svih sedam zbirki pesama, još uvek je u usponu, sa još neizgrađenim pesničkim sistemom, neizgrađenim svetom i leksikom: pesnik koji nije dospo do svog zenita.

2

Za Ivana V. Lalića važi mišljenje da je intelektualistički pesnik. To nije sasvim tačno: teme i motivi oko kojih on gradi svoje poetske strukture nisu najčešće intelektualistički; njima se ne kazuju sentence, ne stvaraju enigmatičko-cerebralni sklopovi kao kod Branka Miljkovića, niti se pesna gradi na intelektualnim motivima kao kod Jovana Hristića. Ona, naravno, nisu lišene izvesnog intelektualizma, jer ih, na koncu, gradi čovek primetne oršete kulture. Primordijalizam u njegovoj poeziji, međutim, jeste artizam, sposobnost da se od svega napravi pesna. Naslovi Lalićevih pesama su: *Orfej*, *Euridika*, *More posle kiše*, *Freska*, *Jablana*, *Luka*, *Atlantida*, *Vizantija*, *Melisa*, *Vetar*, *Bregovi*, *Leto*, *Jugoslavija*, *Argonauti*, *Rođenje*, *Ljubav*, *Smederevo*, 1804, *Ekvinoćij*, *Februar*, *Ofelija*, *Stranac*, *Ja-hač* itd. U svim tim pesmama nema zajedničke osnovne preokupacije, nema te-

matičke rudne žice, transfera jednog motiva, nečeg kao trauma i katarza. One se ne bi mogle podeliti po klasičnoj temi na *ljubavne*, *patriotske*, *misaone*, *ratne* itd. jer prirodni cikličnih grupacija u Lalićevoj poeziji nema, ili su negde strukturalno u drugom ili trećem planu. Njegove teme i sredstva su podređeni artističkoj koncepciji poezije i artističkoj praksi: stvoriti pesmu bilo u čemu, pokazati u kakvim se sve nijansama zvučova, sintagmatskih i stihovnih spojeva može stvarati jedna pesma ili jedna poema.

Jedite hleb od zemlje iz koje je izrasla mala zelena jela, mali slap i tišina onog što ne postoji izvan vašega vida kada je vid van svega što ima boju neba.

To su stihovi iz pesme *Zapisano* (za D. Lj.) iz zbirke *Velika vrata mora*. Njihova poruka se ne može uzeti ni u bukvalnom

10-74837671
PETAR MILOSAVLJEVIĆ

PESNIŠTVO IVANA V. LALIĆA

značenju („Jedite hleb od zemlje...“) ni u prenosnom. Šta je pesnik htio da kaže, šta je na bilo koji način rekao: neprevodivo je to na racionalan misao. A s druge strane, vid se, to nisu jezičke igraje u nadrealističkom duhu. Čitava klasična teorija književnosti, sa aparatom stilskih figura i prozodijalnim konvencijama, ostaje nemoćna pred ovim stihovima. Relativno prijemljivo za našu uho, oni su neuklopljivi u notrme klasičnog shvatanja i objašnjavanja poezije. Kako je nastala, kakva je, u stvari, to poezija?

Ivan V. Lalić, koji je istisnuo lakote i težine manirizma, prisustvo već kuvenih i tudih tonova u svojim stihovima, počeo je već u drugoj polovini *Vetrovitto proleća* da gradi samosvojnu strukturu stihova na negativističkom odnosu prema tekućoj poeziji i prema jednom delu poetske tradicije. Njegovi stihovi napuštaju ustaljene stihovoračke modele i konvencije i teže da se zasnaju u originalnoj poetskoj dakiciji; on je postigao originalnost koja mu je u pokušaju nedostajala, ali nije dospo do spontanosti i lakote izraza, do one vrste neposrednosti kad reč ide od ruke a bogatstvo i preciznost sklopova postiču se kao sami od sebe. Lalić je vremenom uspeo da oplemeni svoje pesničke teme i objekte, ali ne i da svoje stihovoračke sposobnosti učini funkcionalnijim u stvaranju kompleksnijih umetničkih celina i specifičnijih umetničkih poruka. Sam epitet artističkog pesnika, koji obavezno ide uz njegovo ime, već stvara izvesne ograde. On je stigao da negacijom postojećih konvencija izgradi relativno stabilnu strukturu svog stihova, da gradi relativno stabilne estetske mikrototalitete u svojim pesmama, ali ne i jednu produbljenu poetsku viziju. Estetizam, koji je u prirodi njegovih negacija, koji je i u prirodi njegovog stihova, — ono što je činilo moć u razaranju tudih konvencija — sada postaje kamen spoticanja: ne dozvoljava mu da učini korak dalje ka funkcionalizovanju stihova, ka osposobljavanju za prenošenje poruka. Pitanje više nije: je li to što Lalić stvara poezija, pitanje je šta njegova poetska poruka u svom obimu donosi, kakva je njegova poetska mislija?

Stihovi:
... Ne osvrćite se ako nećete
da ostanete zauvek u žiži svirepe svetlosti
koja će da pojede senke, vaše male senke
bez kojih se ne može nestati
dostoanstveno

imaju relativnu estetsku, poetsku vrednost. Ali šta zapravo oni kazuju, kakvu poruku nose? Ti stihovi, ma koliko su bukvalno govorili kad se vraća iz pakla, sa veći za jednu običnu životnu situaciju pred padom u „žiču svirepe svetlosti“, zakletvenu pretnju maglovitog samosaznanja. Freskriptivan ton, zaogrnut velom reči koje izjavljuju jedan neprecizan smisao, daje snagu stihovima. Ali opštost njihovog značenja bez istovremene konkretnosti i upečatljive preciznosti razvodnjava im smisao i relativizuje poetsku poruku koju je trebalo da oni prenesu. Kad Branko Miljković, na primer, kaže:

*Da li će sloboda umeti da peva
kao što su sužnji pevali o njoj*

ta poetska poruka već nadmašuje jednostavnu održivost jedne estetske mikrostukture, postaje ljudska poruka izjavljena u pesmi, saopštenje čoveka čoveku, koje sem estetske ima i druga značenja koja produbljuju i funkcionalizuju njihov estetski smisao. Pesma tad prestaje da bude ostojica samo po estetskim, poetskim zakonima, nego postaje intelektualno-emocionalna svojina jedne društvene grupe ili zajednice, jedne kulturne i istorijske tendencije. Oduševio smo, zbog utilitarističko-pragmatističkih zahteva soralizma, pobeđili u estetizam; najnovije teze teorije informacije u estetici, semantika i semiotika, kao i moderna lingvistika, vraćaju nas u istraživanje poetskih poruka; imperativni vremena, dahi modernih naučnih disciplina ne dozvoljavaju nam da ih više zaoblazimo.

3

Uporedo sa procesima koji su u modernom likovnoj umetnosti doveli do redukovanja fabule, motiva, oblika, i u modernoj poeziji se na sličan način vrši redukcija objekata prototipa koji čine osnovni stub jedne poetske strukture. U pesmama se, na primer, sve manje ili nimalo ne opeva ljubav, ne izražavaju osećanja, ne stvaraju beživotne slike, ne kazuje misao prevodljiva na ezaktni jezik. Predmet pesme postaje za izvestan način neuhvatljiv ili toliko redukovana da odustavlja iz pesme, pesma se svodi na jednu novu leksičku, sintagmatsku strukturu koja je u stanju da izazove estetske efekte; ona postaje dakle „nefigurativna“, „aspektivna“; može da nam se sviđa, da godi našem osećanju za umetnost, za poeziju, ali klasičnom terminologijom ne bismo mogli da formuliramo ni šta „izražava“ ni šta „odražava“.

Šta znače stihovi:
(NASTAVAK NA 4. STRANI)

10-4898183

IZMIŠLJENA OSTRVA

Razilaze se oblaci, smjenjuju kišni dani do kojih ni suza ne dopire. Sve se zatvorilo na stazi kojom se nebo spušta.

1

Putevi po visini kao da ne pamte otkuda su ishodili. A čekanja se već toliko nakupilo da bi svijet za koji tren mogao otpočeti. Ova mrtva tačka nije nemoć ni kolebanje. To je najvrletniji prostor koji preostane iza pomaka koncentracije, kad je jedna stvarnost napuštena, a druga se već nazire. Upravo takva časovitost munjeviti uspon pruža.

Ta izostrena piramida u kojoj se razmišlja o prvoj sceni. Do tada izmaglica koja nudi beskonačan broj viđenja i što je najvažnije ne obavezuje na istinitost. S vremenom vježbe i pripreme postaju sve teže, ali svima je dozvoljeno da imaju udjela — svaki do svoje visine.

Proplanci, visovi, sva buka progripanih lada, koje sa svih strana u luku prispjevaju.

Svi putnici svejednako istovar čekaju. Teško da ovaj pad netko može ublažiti.

2

Više je mora nego što ga možemo preplivati.

Više čistina, nego što možemo zaobići, jednoga dana sve se sveđe na poricanje, kojeg uzela?

Razdaljine među zvijezdama sa našeg stajališta sasvim su nezmatne, no dovoljno savitljive da oči prodube, da stegna na šutnju prisile ili da sjećanje u buduću vid zaognu.

3

Golemi su odjeci ako im se prepustimo u prostoru izvan riječi. Valovi pucketaju, u izmorenoj ruci blagost pobuđuju, kao da smjeravaju poništiti sva značenja u riječi sutrašnjoj.

Ta ostrva kojima samo san razlog daje, jednom ćemo zaobići u slavu snažnije pošasti.

4

Inače i ovako smo neprekidno na istoj kosini gdje noć i dan podjednakim buđenjem sijekuju.

Moja izmišljena ostrva su čudna, ne tonu od težine, što više ona im osovinu učvršćuje, ona ih čini izdržljivima.

Međutim, kad im se dovoljno približim ishitre i u nadmoćnoj

bistrini nestalog kopna, svoje podvodne zamke pletu. Sreća što tjele, uz obazrivu trijeznost ubrzo nebo uporište gradi. Sada kopno i nije više u moru, ne može u dubine nestati, već se postojano iz ruku izvija, dok ga pogledom pratim do istanjene zrake u koju se najlakše zaviti; a sa zračnog ograđa se spuštaju čitavi arhipelazi, iako neki tvrde da to i nisu ostrva, već istanjene kapi sunca koje se ne mogu ni u najhitrijoj zjenici zadržati.

5

U zraku se kupe zadnje ocaokline središta, pa nije ni čudo da svjetlost na sve strane pretječe. Ovo je varka dovoljno izdašna da bi i gladnija bića nahranila. Zato se nije čuditi otkuda toliko snage valovima da se neprekidno spuštaju do svoje najpodrije dubine i da izrone čestiti kao da se ne radi o igri, već o stvarnoj niti koja nam neumorno srca ispređa.

II

Ponekad se pogled zanese: rožnica okupi najhrabriji odblesak mora. I eto nenadnog zvjezdista, koje bismo nazvali nestvarnim da svojom dubinom u oči ne uraste. Mreže se odmah razastru da uhvate nešto vidokruga, a pogled svejednako preko uskih mostova hita. Vrhovi planina od čuđenja glave nakrenuli i ne razabiru na koju stranu zemlja izmiče. Tako je kopno sasvim preostalo, a oko njega iz pogleda izranjaju jata mora, jata plaveti, dok trepet krila u prvom žaru nestaje. Pogled prelazi s jedne na drugu stranu i sa sobom čitav svijet pronoši, to je veće prostranstvo od svake zamisli dok poput vulkana svojim žarom neprekidno iz središta put obnavlja.

Potom, mora silaze, ruše se na zamišljeni putokaz, ostrva se gase: što je plamenom bilo, sad svoj mrtvi zov prikuplja.

2

Hirovitih li dana!

U časovima potpune nijemosti kad ni jedna bura do ostrva ne prodire, ona se spremaju da nenadno iz nekog pogleda i sasvim slučajnog neba proključaju.

U divljini nedostupno tlo, obala i nešto smirenja da se rast nastavi. I svišće života u providnije pukotine promiče. Zatim je stanka.

Dolazi između dvije postojanosti, a kopna ti do srca uzdignuta: iz sjene sunce izranja da svojom snagom izgovorena ostrva u svjetlost vrati.

Ljerk MIFRA

PESNIŠTVO IVANA V. LALIĆA

(Nastavak sa 3. strane)

Vraćam svetu predujam moje smrti, gorki koren poraza mog vida crnu penu kletvi u školjki sluha pakao suza

Ti takve strofe u knjizi *Vreme, vatre, vrtovi* počinju istom reči vraćam i u svima njima se ustosavlja jedan ritmički ciklus: posle određenog broja stihova i slovova ponovljenom reči zatvara se i otvara istovremeno jedan ciklus ritmičke poetske strukture. Još da toga ritma nije, pesma bi bila mnogo labilnija. *Predujam moje smrti*, *Gorki koren poraza mog vida*, *crna pena kletvi u školjki sluha*, *jesu spolevi koji deluju i nevinouću i svežinu*, zbog toga su i održivi, bliski uhu i uklopljeni u jednu ritmiku koja ispisuje bogatu jezičku rezbariju. Međutim, to što pesnik vraća, ne posloji kao pravi objekt u logičkom i semantičkom smislu: relacija koja se ovim stihovima uspostavlja na lični stvaralac—stih—primilac jeste jezičkog i mentalnog karaktera: predmetno značenje je prema tome, izostavljeno, redukovano: strofa zato postaje jedna pesnička, jedna stihotvorna apstrakcija, poetski enformel prijatno i ugodno smislu za ritam i plastičnost jezičkih gradnji, iako ne predstavlja, niti sugerira ista određeno.

Shvatimo da pesnik piše pesmu „tek kad ima potrebu da nešto kaže, da saopšti“ prestaje da nalazi potvrde u velikom delu moderne poezije. U vreme kad je pisanje pesama izgubilo pevačke karakteristike, kad poezija postaje sama sebi cilj, a pisanje pesama samoovoljna delatnost — samo pisanje, a ne kazivanje određenih sadržaja postaje pesnikova potreba: predmet poezije postaje pesma sama, a ne nešto što se uspešno i van pesme može izraziti. Lalić, na primer, nije tip jesenjskož pesnika koji svojoj poruku strukturu kroz neposredno kazivanje

osećanja. Opelo za sedam stotina u *Glini* jedna je od boljih antirahinskih pesama napisanih kod nas poslednje decenije; Lalić tu, međutim, ne grca od obilja osećanja, ne kipi unutrašnjim bolom, nego sa distance, racionalno, smišljeno, raspoređuje poetske efekte, isto onako kao kad piše o Orfeju, Atlantidi ili o „gospodinu Sinadiuu poginulom u boju kod Angore leta gospodnjeg 1402“, kao i o vrlo čestim i opštim temama. Pravi cilj pesme više nije da iskaže jedno čisto osećanje, nego nešto što teoretski obeležavaju izrazom „poetsko“, kao nešto što pripada samo poeziji Safo, Pindar, Katul, Propertije, Ovidije, ranoozipski pesnici, naši pesnici srednjeg veka, imali su potrebu da kazuju prava, duboka, istinska, čista osećanja. „Dakle se vratio iz *lirije* tvoj pretor: (za tebe velik plen, za mene velika briga“, jadicuje ljubomorni Propertije direktno se obraćajući svojoj ljubavnici Cintiji. Ti stihovi „kao da su iščupani iz srca“: govore snagom neposrednosti, kazuju jedno jasno osećanje. Uporedite ih načas sa Popinim stihovima: *Slušaj ti čudo* (Skini tu maramu belu) *Znamo se*, gde se ni blizu ne izražava jedno tako jasno osećanje. U *Antologiji srpske poezije* Miodraga Pavlovića jasno se vidi jedan prelaz, jedan zaokret u srpskoj poeziji u 18. veku, kad poezija počinje da gubi neposrednost poetske emocionalnosti i da novom metaforikom i novim sintagmatskim spojevima, nekako „zaobilaznim putevima“ postiže, efekte, ostvaruje poetsko u poeziji. Lalić pripada vremenu kad su pesnici „emocionalisti“ umnogome arhaični i prevaziđeni i kad je „neposredni doživljaj“ umnogome redukovani ili prikriveni. Moderna poezija postaje u suštini nešto drugo od onog što je nekad bivala. Proces otuđenja čoveka imao je svoj korelat i u procesu razvoja poezije: praznina koju oseća čovek u svom vlastitom biću adekvatna je osećanju praz-

nine za poezijom koja bi mu više kazivala.

Poruka koju emituje savremeni pesnik, slično kao i u slikarstvu, struktuirana je u velikoj meri na principu apstrakcije (apstrahovanja = uopštavanja). Iz svega onoga što se vekovima u poeziji pevalo, govorilo, kazivalo, saopštavalo, apstrahovanjem poetskih efekata pojmovno je izdvojeno nešto što je zajedničko svim pesmama, nešto specifično poetsko. Svest o tom pojmovno apstrahovanom poetskom imalo je posledica ne samo u shvatanju poezije nego i na stvaralačku praksu: u drugoj polovini prošlog veka, negde od simbolizma (ili zapravo još od Boelera, da ne kažem Teofila Gotjea) vrši se jedna revolucija u poetskom izrazu i ta revolucija ima za svoje korelate apstrakciju poetskih elemenata i poetskog izraza, struktuiranje poezije na novim principima. Za dijalog sa takvom poezijom, naravno da je potreban jedan nov senzibilitet, moć i sposobnost vođenja dijaloga na relativno apstraktnom nivou.

4

Lalićeva poezija nema mnogo dimenzija: nedostaje joj dubine i lucidnosti, kojih je bilo u poeziji Branka Miljkovića; skoro nigde u njegovim pesmama ne zasvetluca ona ponorna opijenost rečima koja je Branka sve dublje vukla u nezakazano i tajanstveno, ne ovaploti se ni nešto od somnambulističkog nerva koji odlikuje pesnike sa vizijom, sa izrazitim doživljajem sveta. On nije ostvario ni arhitektonski značajnije i kompleksnije strukture koherentnije od ciklusa pesama (*Meliza* je pre ciklus nego poema); njegovoj poeziji, zatim, nedostaje nešto od onih unutrašnjih naboja stihova koji u dijalogu s čitaocem kresnu unutrašnjom vatrom; smisao njegovih stihova često

mora da se traži, a često i da se ne nađe. Njegova poezija je bogata temama, ali siromašna motivima. Iza njegovih pesama vidi se stvaralačka kultura, virtioznost i majstorstvo, ali se nedovoljno oseća ličnost. U njima malo govori čovek čoveku, više umetnik kultivisanom čitaocu; one su lišene neposrednih preokupacija, naglašeno ličnih stvaralačkih motiva; njegovoj poeziji u celini nedostaje snage, prodornosti, ličnih i naglašeno humanističkih akcenta.

Mogao bi se napraviti čitav spisak elemenata koje ta poezija nema. Međutim, ona bez sumnje ima jednu artistsku meru izraza dovedenu do nestajivosti i lakote. Poslednja Lalićeva zbirka *Čin* izgovorena je većim delom u jednom dahu, spontano, iako ne odveć znažno; on je tu prevazišao spletenost sopstvenog govora, postao pesnik kome se stih topi u sočnom mlazu govorne punoće, koji peva o najsuptilnijem, o najneuhvaljivijem: o samom činu, o aktu oplodnog stvaralačkog nadahnuća. Za one koji poeziju vide pre svega u bogatstvu izraza, u nijansama novih estetskih efekata i u artizmu, Lalićeva poezija je bez sumnje doprinos oplemenjavanju pesničkog jezika, kultivisanju stvaralačke reči. To, međutim, još više naglašava odsustvo nosivlje i prodornije umetničke poruke, dovodi u pitanje budućnost takve poezije. Čemu suptilnost i mera izraza, ako ne da obuzdava i osmišle mnogodimenzionalnu poetsku sadržajnost, ako ne čine mostove između pesnika i njegovog čitaoca? Poezija suptilna u izražavanju sa siromašna u poetskim sadržajima može u jednom trenutku, kao što je ovo vreme nestabilnosti pesničkog izraza, uspešno da se održava i neguje. Ali teško da može imati zalogu trajnosti baš zato što se zasniva na jednom dosta apstraktnom i knjižskom senzibilitetu.

Petar MILOŠAVLJEVIĆ